

Achtergronddocument 3 bij het rapport *Op elkaar bouwen?*

Vignetstudie: solidariteit bij woningbouwplannen in de eigen woonomgeving

Maaïke den Draak

m.m.v.

Wil Portegijs (SCP)

Jurjen Iedema (SCP)

Marije Oudejans (Centerdata)

Millie Elsen (Centerdata)

Inhoud

1	Inleiding.....	3
2	Methode.....	4
2.1	Vignet	4
2.2	Steekproef.....	6
3	Solidariteit met de woningbouwplannen	9
3.1	De mate van solidariteit.....	9
3.2	Sterke voor- en tegenstanders.....	9
4	Reacties op de vignetten in relatie tot plan- en persoonskenmerken: multilevel-analyse.....	11
4.1	Plankenmerken	11
4.2	Persoonsprofiel op de woningmarkt	13
4.3	Andere kenmerken van de respondent.....	15
5	Conclusies: solidariteit bij woningbouwplannen	17
5.1	Mensen tonen zich over het algemeen coöperatief.....	17
5.2	Kenmerken van de bouwplannen zijn van invloed op coöperatie.....	17
5.3	Er bestaan ook verschillen tussen personen	18
5.4	Samenvattend	19
	Literatuur.....	20

1 Inleiding

Uit de focusgroepgesprekken met burgers en de expertmeetings met beleidsmakers en kenniswerkers (zie Den Draak 2024; Van der Mark et al. 2022) blijkt dat mensen meerdere factoren en voorwaarden tegen elkaar afwegen bij solidariteitsvraagstukken op de woningmarkt:

- of men het gestelde probleem onderschrijft en de ervaren urgentie van het probleem;
- de verwachte bijdrage van solidair handelen aan de oplossing van het gestelde probleem;
- verwachtingen over het ontstaan van nieuwe problemen;
- of er alternatieve oplossingen zijn;
- vertrouwen in beslissende en uitvoerende partijen;
- wie er voordeel heeft en of die persoon of groep *deserving* is;
- wie er nadeel heeft en hoeveel die persoon of groep moet inleveren en op hoeveel verschillende vlakken;
- of men zelf nadelige gevolgen of voordelen ervaart (eigenbelang);
- of compensatie wordt geboden; en
- of inspraak wordt geboden.

Om meer inzicht te krijgen in hoe mensen verschillende factoren afwegen, hebben we een zogeheten vignetexperiment of vignetstudie uitgevoerd. In een vignetexperiment kunnen verschillende hypothetische plannen (of andere situaties) ter beoordeling aan respondenten worden voorgelegd (zie bv. Martens et al. 2023). Vervolgens kunnen we met behulp van analyse achterhalen hoeveel invloed ieder onderdeel van het plan heeft op het oordeel.

2 Methode

2.1 Vignet

In de vignetstudie kregen respondenten van het LISS panel een hypothetische situatie voorgelegd over woningbouwplannen in hun woonomgeving. De vragenlijst begon met een korte introductie tot het woningvraagstuk of probleem:

Er zijn te weinig huur- en koopwoningen in Nederland. Daardoor zijn sommige mensen al jarenlang op zoek naar een goede woning.

Daarna werd een hypothetische situatie (het vignet) voorgelegd, gevolgd door de vraag aan de respondenten hoe zij op deze plannen reageren: a) of zij vóór zijn, b) het niet leuk vinden maar accepteren, c) tegen zijn, of d) tegen zijn en actie tegen de plannen ondernemen (bv. bezwaar indienen).

Niet alle factoren die in de focusgroepen en expertsessies naar voren waren gekomen konden worden opgenomen in het vignet. Dat was vanwege de leesbaarheid en begrijpelijkheid van het vignet, maar ook omdat sommige factoren zich niet of moeilijk lieten combineren. Of het was lastig om tot een algemene beschrijving te komen waarin iedere respondent zich enigszins kan herkennen, ongeacht diens bestaande woonsituatie. Uiteindelijk hebben we zeven factoren of onderdelen geselecteerd: geboden compensatie, impact voor de respondent (eigenbelang) in de vorm van afstand tot de bouwlocatie, inspraak, alternatief, nadeel, wie worden geholpen en ervaring van de uitvoerende partij (als een proxy voor vertrouwen). Naast de factor impact kennen ook geboden compensatie, inspraak en nadeel een aspect van eigenbelang. De factoren (onderdelen van de woningbouwplannen) hadden verschillende niveaus, variërend van minimaal twee tot maximaal vijf niveaus (zie tabel 2.1). Daarnaast zijn een aantal persoonlijke factoren via een aanvullende vragenlijst uitgevraagd, bijvoorbeeld verkeersdrukke, verhuiscens en vertrouwen in projectontwikkelaars (zie § 4.2 en § 4.3).

In totaal konden met de zeven factoren 1080 verschillende variaties of situaties gemaakt.¹ Elke respondent beoordeelde vier verschillende variaties die *at random* of aselekt werden voorgelegd. De volgorde waarin de zeven factoren werden gepresenteerd verschilde *at random* tussen respondenten. In kader 2.1 staat een voorbeeld van een vignet.

---

¹ $2 \times 2 \times 2 \times 5 \times 3 \times 3 \times 3 = 1080$ situaties of varianten.

Tabel 2.1 Overzicht van factoren en bijbehorende niveaus in de vignetstudie

factor	omschrijving niveaus in het vignet	
geboden compensatie	1	Het verbeteren van de buurt tot een (nog) fijnere woonplek maakt deel uit van het nieuwbouwproject.
	2	Er zal op verschillende plekken in de omgeving meer groen komen. Dit maakt deel uit van het nieuwbouwproject.
	3	<leeg>
impact voor respondent	1	Het project is op minder dan 5 minuten loopafstand van uw huis.
	2	Het project is op 1,5 kilometer afstand van uw huis (20 minuten lopen).
inspraak	1	Bij het maken van de bouwplannen wordt veel rekening gehouden met wat omwonenden van de plannen vinden.
	2	Bij het maken van de bouwplannen wordt weinig rekening gehouden met wat omwonenden van de plannen vinden.
alternatief	1	Als dit project niet doorgaat, dan zullen er in de komende vijf jaar geen woningen bij komen in de gemeente.
	2	Als dit project niet doorgaat, dan is het onbekend of er in de komende jaren woningen in de gemeente zullen bijkomen.
	3	Als dit project niet doorgaat, dan zal de gemeente op zoek gaan naar een andere bouwlocatie.
nadeel genoemd	1	Er komt veel meer verkeersdruk in de omgeving als de woningen er zijn.
	2	Er komt iets meer verkeersdruk in de omgeving als de woningen er zijn.
	3	Er komt niet meer verkeersdruk in de omgeving als de woningen er zijn.
wie geholpen (nood en identiteit)	1	Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen die met spoed een huis zoeken, bijvoorbeeld door een echtscheiding of huiselijk geweld.
	2	Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen die al jarenlang zoeken naar of wachten op een (ander) huis.
	3	Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen uit de gemeente.
	4	Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen uit andere regio's.
	5	Het is nog onbekend wie in de nieuwe woningen komen te wonen.
ervaring van uitvoerende partij	1	De projectontwikkelaar heeft veel ervaring met het bouwen van woonhuizen.
	2	De projectontwikkelaar heeft weinig ervaring met het bouwen van woonhuizen.

Bron: SCP

Kader 2.1   Voorbeeld van vignet

Stelt u zich voor dat er deze plannen zijn om nieuwe woningen te bouwen bij u in de omgeving:

- Het project is op minder dan 5 minuten loopafstand van uw huis.
- Bij het maken van de bouwplannen wordt veel rekening gehouden met wat omwonenden van de plannen vinden.
- De projectontwikkelaar heeft weinig ervaring met het bouwen van woonhuizen.
- Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen die al jarenlang zoeken naar of wachten op een (ander) huis.
- Er komt veel meer verkeersdruk in de omgeving als de woningen er zijn.
- Het verbeteren van de buurt tot een (nog) fijnere woonplek maakt deel uit van het nieuwbouwproject.
- Als dit project niet doorgaat, dan zal de gemeente op zoek gaan naar een andere bouwlocatie.

Hoe reageert u op deze woningbouwplannen bij u in de omgeving?

- 1 Ik ben vóór de plannen.
- 2 Ik vind het niet leuk, maar accepteer het wel.
- 3 Ik ben tegen de plannen.
- 4 Ik ben tegen de plannen en zal er actie tegen ondernemen (bv. bezwaar indienen).

2.2 Steekproef

De vignetten en een aantal aanvullende vragen zijn in het najaar van 2023 voorgelegd aan deelnemers van het LISS panel van Centerdata. In totaal ontvingen 4447 panelleden van 16 jaar en ouder de vragenlijst en 3420 respondenten vulden de vragenlijst volledig in. In de analyse nemen we slechts één respondent per huishouden mee, te weten degene die als eerste in het huishouden de vragenlijst invulde.² Hierdoor ligt het aantal iets lager, op 3412 volledig ingevulde vragenlijsten (respons 76,6%).

Het LISS panel is gebaseerd op een aselechte steekproef van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en schetst daarmee een zo representatief mogelijk beeld. Toch zijn de respondenten in ons onderzoek niet volledig representatief voor de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder. Tabel 2.2 laat zien dat 16-34-jarigen, thuiswonende kinderen en mensen in een meerpersoonshuishouden in meer of mindere mate ondervertegenwoordigd zijn. Daarentegen zijn 65-plussers, mensen met een hbo-opleiding, huishoudhoofden en partners, en mensen in een eenpersoonshuishouden in meer of mindere mate oververtegenwoordigd. Om de vertekening te verminderen is in de analyse een weegfactor opgenomen die weegt voor geslacht (twee categorieën), leeftijd (vier categorieën) en opleiding (vijf categorieën). De weging gaat uit van de aanname dat respondenten in de ondervertegenwoordigde categorieën van leeftijd, opleiding en geslacht niet verschillen in hun reacties op de vignetten als mensen in dezelfde categorieën die niet deelnemen.

---

² In eerste instantie werd één persoon per huishouden getrokken. Wanneer deze persoon na herhaalde oproep niet reageerde, werd in een latere fase een ander persoon uit het huishouden uitgenodigd om deel te nemen.

Tabel 2.2 Sociaal-demografische kenmerken van de respondenten en de Nederlandse populatie, 2023 (in procenten)

	respondenten, ongewogen (n = 3412)	Nederlandse populatie van 16 jaar en ouder,^a 2023
geslacht		
man	47	49
vrouw	53	51
anders	0,2	nb
leeftijd		
16-34 jaar	14	29
35-49 jaar	18	22
50-64 jaar	26	25
≥ 65 jaar	41	24
opleiding		
basisonderwijs	6	9
vmbo	18	20
havo/vwo	10	10
mbo	24	26
hbo	28	21
wo	14	13
onbekend	0,3	1
positie in het huishouden		
huishoudhoofd of partner	95	86
kind dat thuis woont	5	12
overig ^b	0,4	2
huishoudgrootte		
eenpersoonshuishouden	31	22
meerpersoonshuishouden	69	78
provincie		
Groningen	4	3
Friesland	4	4
Drenthe	3	3
Overijssel	7	7
Flevoland	2	2
Gelderland	13	12
Utrecht	8	8
Noord-Holland	15	17
Zuid-Holland	19	21
Zeeland	2	2
Noord-Brabant	16	15
Limburg	7	7
onbekend	0,3	-

	respondenten, ongewogen (n = 3412)	Nederlandse populatie van 16 jaar en ouder,^a 2023
stedelijkheid		
zeer sterk stedelijk	22	25
sterk stedelijk	29	25
matig stedelijk	19	17
weinig stedelijk	17	17
niet stedelijk	13	17
onbekend	0,3	-

nb = niet bekend

a Opleiding: 15-90-jarigen, 1^e kwartaal 2023; Positie en Huishoudgrootte: aandeel van personen in particuliere huishoudens; Stedelijkheid: totale bevolking ongeacht leeftijd.

b Overig: (schoon)ouder, ander familielid, huisgenoot of kostganger.

Bron: SCP/LISS (SOLWON); CBS (StatLine); SCP-bewerking

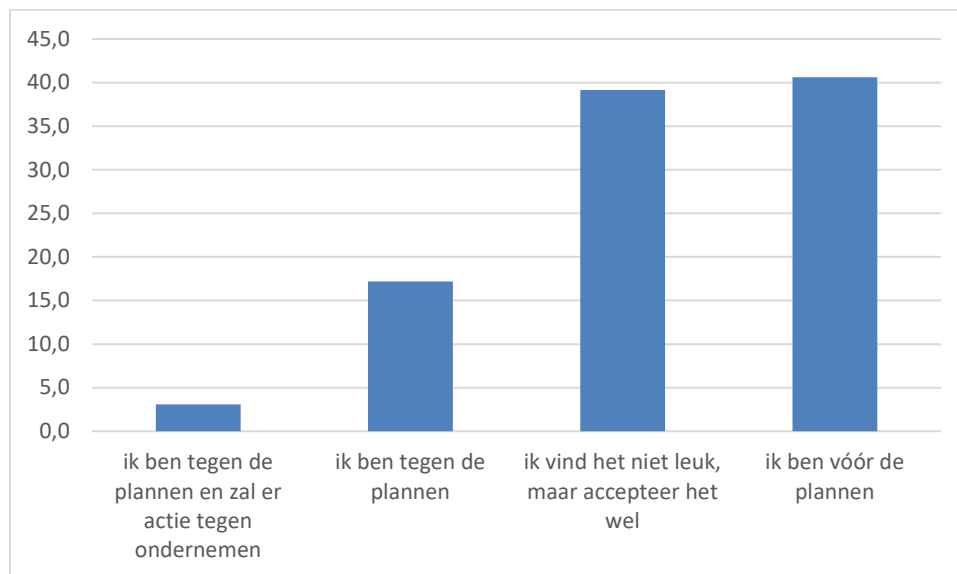

3 Solidariteit met de woningbouwplannen

3.1 De mate van solidariteit

In veruit de meeste voorgelegde situaties zijn de respondenten solidair of coöperatief met de woningbouwplannen: de plannen worden geaccepteerd of zelfs gewaardeerd. In 41% van alle voorgelegde vignetten is de respondent voorstander van de woningbouwplannen en in nog eens 39% geeft de respondent aan de plannen te accepteren (figuur 3.1). Een op de vijf vignetten ondervindt tegenstand, maar in slechts 3% van alle geschetste situaties leidt dit tot tegenactie.

Figuur 3.1 Gegeven antwoorden, 2023 (gewogen, in procenten, n = 13.635)

Bron: SCP/LISS (SOLWON)

3.2 Sterke voor- en tegenstanders

Wanneer we op persoonsniveau kijken, dan zien we dat bijna een derde van de respondenten (32%) op elk van de vier voorgelegde variaties precies hetzelfde reageert. Zij lijken hun steun voor woningbouwplannen niet – of nauwelijks – af te laten hangen van de kenmerken van die plannen. Het belang van andere factoren dan de plankenmerken wordt bevestigd in een *multilevel*-analyse (zie § 4.2 en § 4.3). De zogenoemde *intraclass correlation coefficient* (ICC) is 0,59. Dit betekent dat naar schatting 59% van de variatie in de reacties is te verklaren door andere factoren (niet op het planniveau, bv. persoonskenmerken) en de overige 41% door de kenmerken van de woningbouwplannen.

Wie zijn de respondenten die in alle vier de voorgelegde situaties voor of juist (actief) tegen zijn?³ We kijken daarbij naar geslacht, leeftijd, opleiding, persoonlijk netto maandinkomen en woonsector. Bij de multivariate analyse wordt met al deze kenmerken tegelijk rekening gehouden. Mensen in een vrijesectorhuurwoning en jongvolwassenen (16-34 jaar) zijn vaker altijd voor de plannen dan respectievelijk mensen met een koopwoning en 35-64-jarigen. Voor jongvolwassenen en mensen in

³ Vanwege het kleine aantal respondenten die altijd actief tegen zijn, hebben we deze groep samengevoegd met de respondenten die altijd tegen zijn.

de vrije sector lijken de exacte woningbouwplannen er dus minder toe te doen. Dit is plausibel. Jongvolwassenen en mensen in de vrije sector zijn vaak relatief nieuw op de woningmarkt en nog op zoek naar een (beter) geschikte woning. Zij hebben veel te winnen bij de bouw van nieuwe woningen en minder te verliezen. Daarentegen zijn mensen met een laag netto maandinkomen (1500 euro of minder) vaker altijd tegen de plannen dan mensen met een persoonlijk maandinkomen tussen 2500 en 3500 euro. Het is niet bekend wat de verklaring is voor dit verband.

4 Reacties op de vignetten in relatie tot plan- en persoonskenmerken: multilevel-analyse

De vignetten zijn geanalyseerd in Stata met *multilevel mixed-effects ordered logistic regression*. Zoals we al zagen in paragraaf 3.2, verklaren de plankenmerken in de vignetten niet alle verschillen in reacties. Naast de plankenmerken (zie tabel 2.1, § 4.1 en figuur 4.1) werden daarom diverse kenmerken van de respondent opgenomen: geslacht, leeftijd (in vier categorieën), opleiding (in drie categorieën), persoonlijk netto maandinkomen (in vijf categorieën), woonpositie (in elf categorieën), interesse in een nieuwbouwwoning of bouwgrond, ervaren verkeersdruk, belang gehecht aan groen in een woonomgeving, vertrouwen in het bestuur van de gemeente, vertrouwen in projectontwikkelaars, en reeds bestaande (plannen voor) woningbouw in de woonomgeving (zie § 4.2 en § 4.3 en figuren 4.2 en 4.3). In dit hoofdstuk bespreken we achtereenvolgens de effecten van de plankenmerken (§ 4.1), van het woningmarktprofiel van de respondent (§ 4.2) en van enkele andere kenmerken van de respondent (§ 4.3).

4.1 Plankenmerken

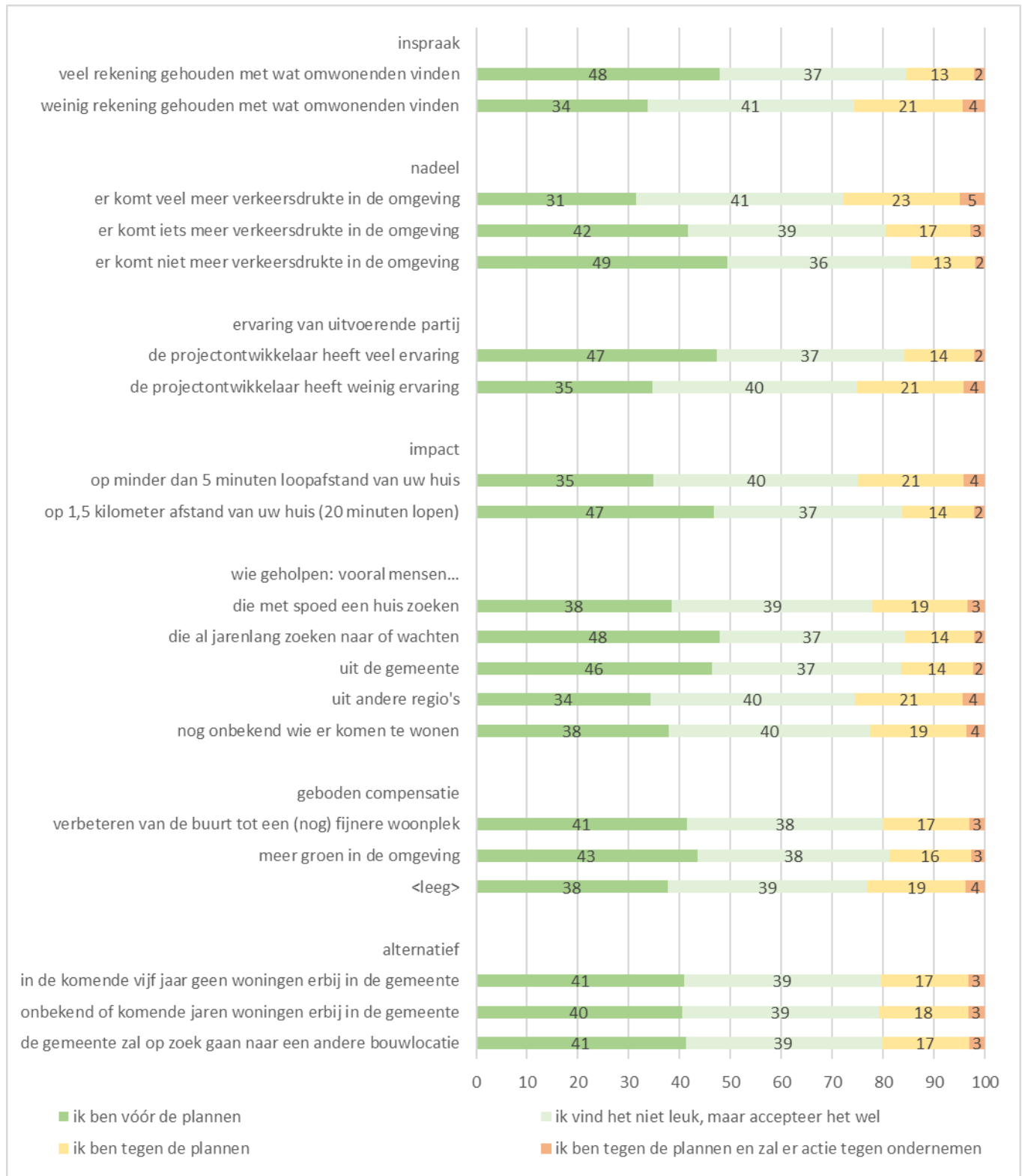
In figuur 4.1 staan per optie in de vignetten de marginale effecten. Deze tonen de kans dat een respondent die deze optie in een vignet kreeg voorgelegd, heeft aangegeven: a) voor de plannen te zijn, b) ze met tegenzin te accepteren, c) tegen de plannen te zijn, of d) actief tegen de plannen te zijn. Daarbij is gecorrigeerd voor de effecten van andere factoren, zowel de andere plankenmerken in het vignet als achtergrondvariabelen. Bijvoorbeeld: onder respondenten die een vignet beoordeelden waarin gesteld wordt dat veel rekening wordt gehouden met de mening van omwonenden, is de kans dat zij tegen de plannen zijn 15% (13% plus 2%). Die kans is groter onder respondenten die een vignet kregen waarin weinig rekening wordt gehouden met de mening van omwonenden (21% plus 4% is 25%). De plankenmerken worden in figuur 4.1 gepresenteerd in volgorde van de sterkte van de effecten, met het sterkste effect van de factor inspraak. Er werd geen interactie gevonden tussen de plankenmerken.

De eerste vijf plankenmerken in figuur 4.1 hangen sterk samen met de reactie van de respondent. De grootste kansen op tegenstand zijn in het geval van een duidelijk nadeel (28% bij veel meer verkeersdruk), weinig inspraak (25% bij weinig rekening gehouden met omwonenden), weinig ervaring van de uitvoerende partij (25% bij projectontwikkelaars met weinig ervaring), een grotere impact voor de respondent (25% indien op minder dan 5 minuten loopafstand) en voordeel voor 'anderen' (25% bij voordeel voor mensen uit andere regio's). De grootste kans op *actieve* tegenstand is ook in het geval van een duidelijk nadeel, bij veel meer verkeersdruk (5%). In dezelfde situatie zijn respondenten echter ook relatief vaak geneigd om de woningbouwplannen met tegenzin te accepteren (41%). Dat geldt ook voor vignetten waarin weinig rekening wordt gehouden met wat omwonenden vinden (41%). De kans dat de respondent een voorstander is van de plannen is het grootst wanneer een duidelijk nadeel ontbreekt (49% wanneer de woningen niet voor meer verkeersdruk zullen zorgen).

De kans op instemming dan wel tegenstand hangt mede samen met welke woningzoekenden met de bouw geholpen zullen worden. Respondenten zijn meer geneigd mensen te helpen die al jarenlang zoeken naar of wachten op een (andere) woning of uit de eigen gemeente komen dan woningzoekenden uit andere regio's of mensen van wie nog onbekend is wie ze zijn en hoe hard ze

een woning nodig hebben. Ook bouwplannen voor mensen die met spoed een huis zoeken, bijvoorbeeld door een echtscheiding of huiselijk geweld, krijgen iets minder steun.

Figuur 4.1 Reactie op woningbouwplannen naar kenmerken van de plannen, 2023
(in marginale effecten, gewogen, n = 13.596)

Bron: SCP/LISS (SOLWON)

Het effect van de geboden compensatie (het verbeteren van de buurt of meer groen in de omgeving), is een stuk kleiner dan dat van de andere plankenmerken, maar wel aanwezig en significant ($p \leq 0,05$). Zonder enige vorm van compensatie is de kans dat een respondent tegen de plannen is 23% (19% plus 4%), met een vorm van compensatie is die kans 19-20%. De compensatievormen die in het vignet werden aangeboden zijn het verbeteren van de buurt of meer groen in de omgeving. Het kan natuurlijk zijn dat mensen andere afwegingen zouden maken als andere vormen van compensatie worden geboden, zoals specifieke voorzieningen, verduurzaming van de wijk of financiële compensatie.

Tot slot legt wat het alternatief voor de woningbouwplannen is geen gewicht in de schaal; hier zijn de verschillen tussen de opties nihil en niet significant ($p > 0,05$). Het maakt respondenten voor hun reactie dus niet uit of de gemeente anders op zoek zal gaan naar een alternatieve locatie, er in de komende vijf jaar in de gemeente geen nieuwe woningen bij zullen komen of dat het onbekend is of er woningen bij zullen komen.

Kader 4.1 biedt een samenvattend overzicht van de meest en de minst aanvaarde plankenmerken.

Kader 4.1   Overzicht van de meest en de minst aanvaarde plankenmerken

Meest aanvaarde plankenmerken

- Bij het maken van de bouwplannen wordt veel rekening gehouden met wat omwonenden van de plannen vinden.
- Er komt niet meer verkeersdruk in de omgeving als de woningen er zijn.
- De projectontwikkelaar heeft veel ervaring met het bouwen van woonhuizen.
- Het project is op 1,5 kilometer afstand van uw huis (20 minuten lopen).
- Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen die al jarenlang zoeken naar of wachten op een (ander) huis of mensen uit de gemeente.
- Er zal op verschillende plekken in de omgeving meer groen komen. Dit maakt deel uit van het nieuwbouwproject.

Minst aanvaarde plankenmerken

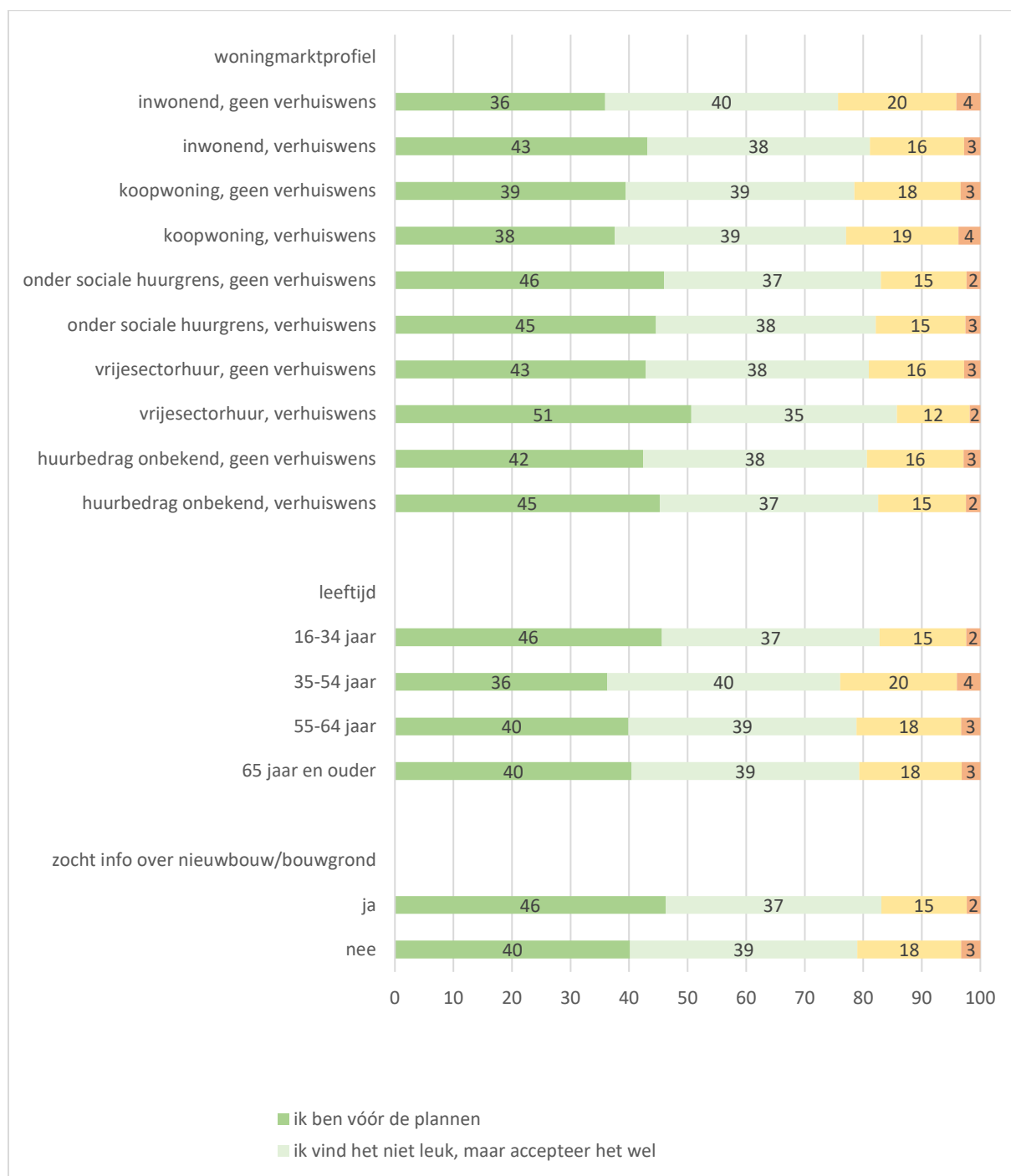
- Bij het maken van de bouwplannen wordt weinig rekening gehouden met wat omwonenden van de plannen vinden.
- Er komt veel meer verkeersdruk in de omgeving als de woningen er zijn.
- De projectontwikkelaar heeft weinig ervaring met het bouwen van woonhuizen.
- Het project is op minder dan 5 minuten loopafstand van uw huis.
- Men verwacht dat er vooral mensen komen te wonen uit andere regio's.
- <niets over geboden compensatie>

4.2   Persoonsprofiel op de woningmarkt

Figuur 4.2 presenteert de marginale effecten van het woningmarktprofiel van de respondent. Daarmee toont deze figuur de kans dat een respondent met een bepaald profiel voor de betreffende reactie heeft gekozen. Hierbij is gecorrigeerd voor de effecten van enkele andere kenmerken van de respondent (zie § 4.3 en figuur 4.3) en de plankenmerken.

Figuur 4.2 Reactie op woningbouwplannen naar woonpositie,^{a,b,c,d} leeftijd en interesse in nieuwbouw, 2023 (in marginale effecten, gewogen, n = 13.596)

- a Het aantal respondenten in onderhuur of in een gratis woning is te klein om betrouwbare uitspraken over te doen. Deze respondenten zijn wel als aparte categorie meegenomen in de analyse.
- b Inwonenden zijn voornamelijk kinderen die thuis wonen, maar ook enkele andere familieleden die inwonen of kostgangers.
- c Verhuissens: zou binnen twee jaar (misschien) willen verhuizen.
- d Voor de vaststelling of de woning een sociale huurwoning of een vrijesectorwoning is, is de grens van 2022 gehanteerd: een kale huur van 763,47 euro. In 2023 hanteerde de rijksoverheid voor huurcontracten die in datzelfde jaar waren ingegaan een hogere grens, maar informatie over de ingangsdatum van het huurcontract van de respondenten ontbreekt.

Bron: SCP/LISS (SOLWON)

De kans op instemming is het grootst onder huurders in de vrije sector met een verhuisswens en daarna onder sociale huurders (ongeacht hun verhuisswens), 16-34-jarigen en mensen die in het afgelopen halfjaar informatie zochten over een nieuwbouwwoning of bouwgrond. Mensen die zoekende zijn naar een beter geschikte woning steunen of accepteren de woningbouwplannen dus relatief vaak, met uitzondering van woningeigenaren.

De kans op tegenstand is het grootst onder inwonenden zonder verhuisswens, 35-54-jarigen en woningeigenaren. Ook is bij deze groepen de kans op actieve tegenstand het grootst. Voor woningeigenaren geldt dat vooral voor mensen met een verhuisswens. Opvallend is dat de groep inwonenden voornamelijk bestaat uit jongvolwassen kinderen die bij hun ouders inwonen.

4.3 Andere kenmerken van de respondent

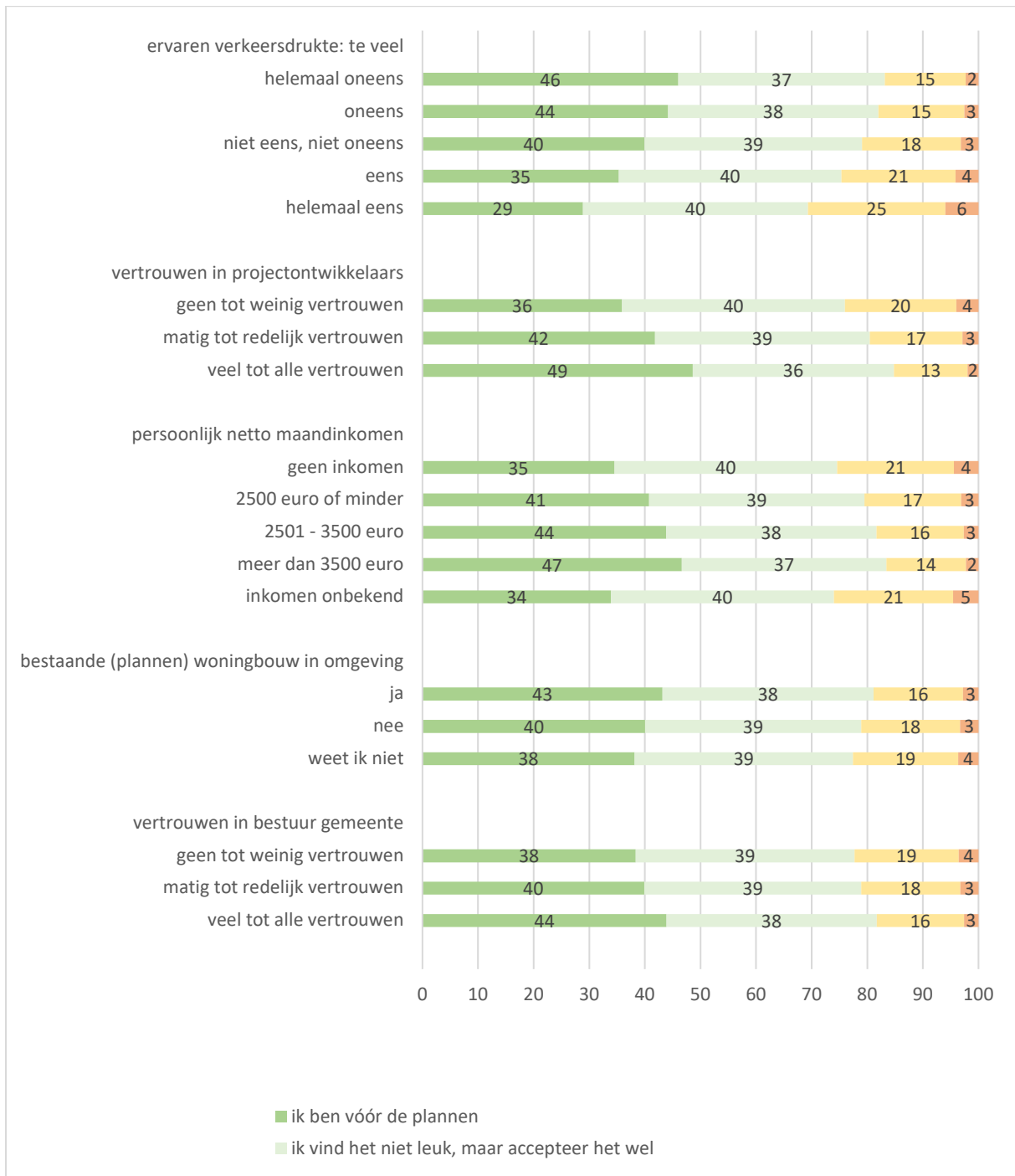
Figuur 4.3 presenteert de marginale effecten van enkele andere kenmerken van de respondent. Daarmee toont deze figuur de kans dat een respondent met een bepaald kenmerk voor de betreffende reactie heeft gekozen. Hierbij is gecorrigeerd voor de effecten van de persoonskenmerken in figuur 4.2 en de plankenmerken in figuur 4.1. In de analyse zijn ook geslacht, opleiding en de mate waarin de respondent de aanwezigheid van groen in een woonomgeving waardeert meegenomen, maar dat resulteerde niet in significante verschillen.

De figuur laat zien dat hoe mensen de huidige verkeersdrukke in hun woonomgeving ervaren een groot effect heeft op hoe zij de woningbouwplannen beoordelen: onder respondenten die nu te veel verkeersdrukke ervaren is de kans dat zij tegen de plannen zijn maar liefst 31% (25% plus 6%). Die kans is ongeveer de helft kleiner wanneer zij niet veel verkeersdrukke ervaren (15% plus 2% is 17%). Hierbij moet aangetekend worden dat in de studie het effect van deze factor mogelijk is versterkt doordat verkeersdrukke als een potentieel nadeel werd genoemd in de vignetten. Aanvullende analyses laten namelijk zien dat de algemene mate van tevredenheid met de huidige woonomgeving of met de huidige woning niet van invloed zijn.

Daarnaast hangt de mate van het vertrouwen dat iemand in projectontwikkelaars heeft samen met de neiging tot tegenstand of instemming. De kans op instemming is groter wanneer de respondent veel tot alle vertrouwen heeft dan wanneer iemand weinig tot geen vertrouwen heeft (85% vs. 76%). Ook bestaat een relatie met de mate van vertrouwen in het bestuur van de gemeente, al is het verschil hier kleiner (82% vs. 77%).

Voorts zijn mensen zonder of met een lager persoonlijk inkomen vaker geneigd negatief op de woningbouwplannen te reageren dan respondenten met een hoger persoonlijk inkomen. Opvallend is verder dat mensen in wier omgeving momenteel reeds woningen worden gebouwd of gepland, iets vaker voorstanders zijn dan mensen in wier omgeving niet wordt gebouwd. Dit verband houdt stand wanneer ook de mate van stedelijkheid in de analyse wordt opgenomen (niet in de figuur).

Figuur 4.3 Reactie op woningbouwplannen naar kenmerken van de respondent, 2023
(in marginale effecten, gewogen, n = 13.596)

Bron: SCP/LISS (SOLWON)

5 Conclusies: solidariteit bij woningbouwplannen

In deze vignetstudie vroegen we mensen naar hun reactie op een aantal fictieve woningbouwplannen in hun woonomgeving. De plannen werden geschetst tegen de achtergrond van een woningtekort in Nederland en varieerden op verschillende punten. Op basis van deze studie kunnen we enkele conclusies trekken.

5.1 Mensen tonen zich over het algemeen coöperatief

De meeste voorgelegde woningbouwplannen krijgen instemming. Respondenten zijn coöperatief bij vier op de vijf bouwplannen en lijken daarmee solidariteit te tonen met woningzoekenden. Soms is dat met tegenzin (in 40% van de woningbouwplannen geeft men aan deze niet leuk te vinden, maar wel te accepteren), wat misschien zelfs getuigt van grotere solidariteit. In de voorgelegde situaties in het vignet vindt de woningbouw echter plaats op enige afstand van de woning waar men zelf woont.⁴ Het zou goed mogelijk kunnen zijn dat woningbouw direct naast of tegenover de eigen woning meer tegenstand ondervindt.

5.2 Kenmerken van de bouwplannen zijn van invloed op coöperatie

De resultaten van deze studie tonen dat burgers niet klakkeloos of ‘zomaar’ akkoord gaan met woningbouwplannen in hun woonomgeving, ondanks een woningtekort. Zij bevestigen de invloed van een aantal voorwaarden en factoren die eerder uit de focusgroepen en expertmeetings naar voren kwamen. Het gaat om de volgende plankenmerken: of omwonenden inspraak hebben, of er nadelen voor henzelf en anderen zijn, hun verwachtingen van de uitvoerende partij (vertrouwen), hoe dichtbij het is (de impact of gevolgen voor henzelf), wie ermee worden geholpen en, in mindere mate, of er voor henzelf en andere omwonenden een voordeel of compensatie aan verbonden is.

Meer steun voor hen die al jarenlang zoeken, minder voor mensen uit andere regio's (deservingness)

Er is meer steun voor woningbouwplannen wanneer daar mensen komen te wonen die al jarenlang zoeken naar of wachten op een woning (het *deservingness*-criterium ‘*need*’ en mogelijk ‘*control*’ en ‘*effort*’) en mensen uit de eigen gemeente (‘*identity*’). De steun is met name minder in het geval van mensen uit andere regio's. Opvallend is dat men ook minder geneigd is om met de plannen in te stemmen voor mensen die met spoed een huis zoeken – bijvoorbeeld door een echtscheiding of huiselijk geweld – terwijl bij deze mensen toch ook sprake is van nood (*need*). Wellicht spelen negatieve stereotypen hier een rol, of het idee dat men zelf iets had kunnen doen om de situatie te voorkomen.

Weinig oog voor de urgentie

De kansen op steun of tegenstand hangen niet samen met de gevolgen voor de woningbouw, en dus voor woningzoekenden, als de plannen niet zouden doorgaan. In het vignet waren drie verschillende alternatieve opties opgenomen: er komen in de komende vijf jaar geen woningen bij in de gemeente; het is onbekend of er in de komende jaren woningen in de gemeente zullen bijkomen; de gemeente zal op zoek gaan naar een andere bouwlocatie. De respondenten lijken de gevolgen van deze drie opties dus hetzelfde te beoordelen of de verschillen niet relevant te vinden. Daarmee lijkt er weinig oog te zijn voor de urgentie van de woningbouwplannen.

---

⁴ Op minder dan vijf minuten loopafstand of op 1,5 kilometer afstand (20 minuten lopen).

5.3 Er bestaan ook verschillen tussen personen

Naast bevestiging van de invloed van diverse plankenmerken toont deze studie welke mensen meer dan wel minder coöperatief of solidair zijn met woningbouwplannen in hun omgeving.

Mensen met minder vertrouwen in uitvoerende partijen zijn minder coöperatief

Instemming met de bouwplannen hangt samen met het algemeen vertrouwen dat mensen hebben in projectontwikkelaars en in hun gemeentebestuur. Mensen met minder vertrouwen in deze uitvoerende partijen zijn minder geneigd tot instemming en meer tot tegenstand. Maar daarmee is niet gezegd dat deze respondenten niet of minder solidair met woningzoekenden zijn. Hun oordeel zal eerder samenhangen met het gevoel of de bouwplannen en de partijen achter de plannen in hun ogen 'het juiste' doen en te vertrouwen zijn.

Mensen in wijken waar al wordt gebouwd zijn vaker coöperatief

Mensen in wier omgeving reeds woningen worden gebouwd of gepland, stemmen iets vaker in dan mensen in wier omgeving niet wordt gebouwd. De gevonden relatie kan te maken hebben met specifieke kenmerken van de wijken waar reeds gebouwd wordt. Het kan bijvoorbeeld gaan om verouderde en weinig aantrekkelijke wijken die nu verbeterd en verfraaid worden. Maar ook kenmerken van de personen die in dergelijke wijken wonen kunnen een rol spelen. Bijvoorbeeld dat deze mensen zelf sinds kort in een nieuwbouwwoning wonen en zich nog weinig identificeren met de wijk, maar wel met andere woningzoekenden. Of dat ze inmiddels gewend zijn aan bouwactiviteiten en bouwverkeer in hun wijk.

Positie op de woningmarkt weerspiegelt eigen belangen

Ook de eigen positie op de woningmarkt is van invloed op hoe men de bouwplannen beoordeelt. De kans op instemming is relatief groot onder huurders en inwonenden met een verhuisswens, jongvolwassenen (16-34-jarigen) en mensen met belangstelling voor een nieuwbouwwoning of bouwgrond. De kans op tegenstand is groter onder inwonenden zonder verhuisswens, woningeigenaren (m.n. eigenaren met een verhuisswens), 35-54-jarigen en mensen zonder of met een laag persoonlijk inkomen. De relatief grote weerstand onder inwonenden zonder verhuisswens is opvallend. De groep inwonenden bestaat voornamelijk uit jongvolwassen kinderen die bij hun ouders inwonen en waarvan verwacht kan worden dat de meesten van hen in de toekomst zelf op zoek zullen gaan naar een woning.

Vaker, echter, weerspiegelen de gevonden verbanden de eigen belangen van personen.

Jongvolwassenen en huurders in de vrije sector zijn vaak nog op zoek naar een (beter) geschikte en betaalbare woning. Zij hebben dus veel te winnen bij de bouw van nieuwe woningen en doorgaans minder te verliezen. Zo ook mensen op zoek naar een nieuwbouwwoning. Mensen met een koopwoning en 35-64-jarigen hebben vaak gevestigde belangen op de woningmarkt. Eigenaren met een verhuisswens maken zich mogelijk zorgen over de waarde van hun huidige woning bij woningbouw in de omgeving. Mensen zonder of met een laag persoonlijk inkomen spenderen mogelijk meer uren thuis en maken zich als gevolg misschien meer zorgen over veranderingen bij bouwplannen in hun woonomgeving.

Minder coöperatief bij mogelijke verergering van een reeds nadelig ervaren situatie

Een expliciete weerspiegeling van eigen belangen zien we ook terug bij mensen die de huidige verkeersdrukke als nadelig ervaren en denken dat de plannen voor een verslechtering kunnen zorgen. Respondenten die nu al te veel verkeersdrukke ervaren zijn vaker tegen de plannen dan respondenten die dat niet ervaren. Aanvullende analyses tonen dat de algemene mate van tevredenheid met de

huidige woonomgeving of met de huidige woning niet van invloed is. Het lijkt dus specifiek te gaan om de potentiële *verergering* van een reeds ervaren minpunt. Oftewel, de druppel die de emmer doet overlopen. Mogelijk hopen deze mensen juist op enige solidariteit of mededogen van anderen met henzelf, vanwege hun ongunstige situatie.

5.4 Samenvattend

Deze vignetstudie biedt inzicht in de afwegingen die mensen maken bij hun keuze om wel dan niet coöperatief of solidair te zijn bij woningbouwplannen in hun eigen woonomgeving. Over het algemeen toont men zich coöperatief, al kan het zijn dat men er bij daadwerkelijke plannen in de eigen omgeving toch anders over zal denken. Wel heeft men oog voor kosten, baten en risico's. Er lijkt minder aandacht te zijn voor de urgentie van de bouwplannen. Daarentegen spelen eigenbelang en persoonlijke voor- en nadelen een belangrijke rol.

Literatuur

- Draak, Maaïke den (2024). *Op elkaar bouwen? Solidariteit in Nederland op het gebied van wonen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Mark, Elise van der, Ad van Fessem en Ester Hilhorst (2022). *Solidariteit in wonen* (achtergronddocument 2 bij Den Draak 2024). Amsterdam: I&O Research.
- Martens, Astrid, Kees Vringer, Jarry Porsius en Joost Tennekes (2023), *Legitimiteit van beleid in beleidsevaluaties. Een analysekader en een empirische toepassing op evaluatie van de Regionale Energie Strategieën (RES)*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.